

Poznámky k výstavbě textu

Předmět Psaní odborných textů

Co je obsahem

- Odstavec
- Koherence textu
- Tvořivost
- Stylistika
- Gramatika

Nedostatky při výstavbě odstavců

- Česká stylistika
 - Velmi krátké odstavce (tj. odstavce tvořené jednou větou) chápány jako nevhodné, případně mohou být využity jako prostředek (ne vždy náležitého a funkčního) zdůraznění myšlenky, informace
 - Neopodstatněné střídání dlouhých a kratičkových odstavců (například jeden řádek versus třicet řádků)

Myšlenková výstavba odstavce

- Zamyslete se nad všemi body, kterými se chcete zabývat, a seřadte si je v logickém pořadí
- Postup řazení bodů odstavce (s ohledem na účel textu a cílové publikum):
 - chronologicky,
 - podle důležitosti,
 - jen tak, aby se odstavec snadno četl a byl zajímavý

Teze

Úvodní věta = téma celého odstavce

- Měla by zahrnovat nejdůležitější body, kterými se v odstavci chcete zabývat
- Každá další věta odstavce – podpora teze, detaily a doplňující informace k informacím teze
- Zkušenější autor – teze i uprostřed odstavce
- Teze by neměla být ani příliš obecná, ani příliš konkrétní
- Hlavní myšlenku má vždy vyjadřovat hlavní věta, a nikoliv věta vedlejší

Podpůrné detaily

- **Detailní a propracované poznámky jako předpoklad dobré práce s detaily odstavce**
- **Koherence odstavce – čitelnost, čtivost, srozumitelnost, návaznost informací**
- **Jasně a jednoduché větné celky**
- **Věty propojené spojovacími výrazy**, aby na sebe dobře navazovaly
 - srovnávat jednotlivé body, nebo uvádět jejich kontrast, sekvence, příčinu a následek, zdůraznit důležité myšlenky a přecházet plynule z jedné myšlenky na druhou.
 - Příklady: „naopak,“ „navíc,“ nebo „kromě toho“ // chronologické přechodové výrazy: „za prvé,“ „za druhé“ a „za třetí.“
- **Podpůrné věty = tělo odstavce (ostatek důkazů, které co nejlépe podpoří tezi)**
 - Fakta, čísla, statistiky a konkrétní příklady, jako jsou různé historiky, anekdoty a citáty
- **Délka detailové části odstavce – tři až pět vět většinou stačí**
- **Pevně daná délka odstavce není – různá kritéria**

Závěr odstavce

- **Závěrečná věta**
- Ukončí a uzavře odstavec / podpoří hlavní myšlenku uvedenou v tezi
- Propojena také s důkazy, které jste uvedli v odstavci, měla by čtenářům připomenout relevanci těchto důkazů
- **Příklad:**
 - Odstavec na téma „Proč je Kanada skvělým místem k životu“
 - Závěrečná věta: „Po zvážení všech důkazů uvedených výše, jako je například skvělý systém zdravotnictví v Kanadě, špičkové možnosti vzdělávání nebo čistá a bezpečná města, lze tvrdit, že je Kanada skutečně vhodným místem k životu.“

Kdy přejít do dalšího odstavce

Základní pravidlo = Kdykoli se začnete zabývat novou myšlenkou, měli byste ji uvést do nového odstavce.

- Nový odstavec tehdy, pokud:
 - nějaká hlavní myšlenka má více aspektů nebo bodů
 - porovnáváte dva body, nebo představujete dva různé názory na nějakou věc
- Příklad: Vaším tématem je „Měli by mít státní zaměstnanci nižší platy?“
 - Jeden odstavec: argumenty pro snížení platů státních zaměstnanců
 - Druhý odstavec: argumenty proti snížení jejich platu

Cvičení

- Text o vinné révě

Konektory a soudržnost textu

- **Text není nepropojeným sledem jednotlivých vět (výpovědí) jdoucích za sebou.**
- **Text je celek složený z výpovědí větných i nevětných, které na sebe navazují.**

Konektory

- zajišťují návaznost na předcházející a následující kontext
- naznačují časovou posloupnost
- odkazují na situaci mimo text

Konektory a orientátory

- **zájmena**
- **místní a časová příslovce**
- **částice**
- **spojky**

- **Příklady:** *Ted' pracuji ve Voticích, sem jsem nastoupil vloni, dříve jsem byl zaměstnán ve Vlašimi. Tam jsem přišel z Louňovic.*

- **Orientátory (prostorové, místní):** *zde, jinde, tady, sem, tam, výše uvedené, níže uvedené*

- odkazují do textu (*níže uvedený, jinde, potom*)
- odkazují mimo text (*ted' pracuju tady, ale dříve jsem pracoval v Praze*)
- nahrazují část textu (*Vidím Evu. Ona neví, že ji vidím.*)

Konektory a orientátory

- **Lexikální konektory** – opakování pojmenování z (některé) předchozí věty v některé z vět následujících
 - **Příklady:**
 - Již dvacet let dodáváme na český trh *plastová okna*. *Tato plastová okna* se vyznačují velikou spolehlivostí a dokonalou funkčností.
- **Užití synonyma** tohoto pojmenování. Synonyma jsou slova různého znění, ale zhruba stejného významu.
 - **Příklad:** V garáži stálo Petrovo *nové auto*. *Vůz* to byl jedna báseň.
- **Užití odkazovacích a ztotožňovacích výrazů** (především osobní a ukazovací zájmena, popř. číslovky)
 - **Příklad:** Dnes očekáváme nástup *zkušeného pracovníka*. *On* by měl posílit náš obchod.

Konektory a orientátory

- Místo opakování výrazu nebo jeho synonyma **užijeme někdy i nadřazených, popř. podřazených výrazů** (hyperonyma/hyponyma)
 - **Příklad:** Po dlouhém váhání jsme si pořídili *domácí zvíře*. *Pes* se stal brzy miláčkem celé rodiny.
- **Gramatické konektory** (gramatické prostředky návaznosti textu)
 - **spojky** (a, i, ani, ale, avšak...),
 - **koncovky slovesného přísudku při elipse podmětu** (přísudek se pak shoduje s podmětem z předcházející věty)

Cvičení

- Konektory lexikální a gramatické

Navazovací prostředky v textu

Dlouho vzpomínal, kam knihu odložil. Konečně ji našel v ložnici.
Pomáhali všichni. Především Pavel přinesl nejvíce dříví.
Považovali ho za nejlepšího cyklistu. Byl dobrý zejména na nejdelší tratě.
Zůstal sedět osamocen. Ale netrvalo dlouho a do místnosti se nahrnulo asi dvacet dětí.
Připravil dost materiálů pro všechny. Některé z nich byly navíc uloženy v cloudu.
Rychle se napřímil. Zároveň si ale uvědomil, že bylo příliš pozdě.
Tento známý zpěvák se bude ženit, lépe řečeno už chystá svatbu.
Přichystala si sukni, šaty, halenky i topy. V kufru se zkrátka ocitlo všechno oblečení, které by se jí hodilo.

Dlouho vzpomínal, kam knihu odložil. **Konečně** ji našel v ložnici.
Pomáhali všichni. **Především** Pavel přinesl nejvíce dříví.
Považovali ho za nejlepšího cyklistu. Byl dobrý **zejména** na nejdelší tratě.
Zůstal sedět osamocen. **Ale** netrvalo dlouho a do místnosti se nahrnulo asi dvacet dětí.
Připravil dost materiálů pro všechny. Některé z nich byly **navíc** uloženy v cloudu.
Rychle se napřímil. **Zároveň** si ale uvědomil, že bylo příliš pozdě.
Tento známý zpěvák se bude ženit, **lépe** řečeno už chystá svatbu.
Přichystala si sukni, šaty, halenky i topy. V kufru se **zkrátka** ocitlo všechno oblečení, které by se jí hodilo.

Navazovací prostředky v textu - cvičení

Sloni smutní po svých mrtvých. Bylo prokázáno, že navštěvují pozůstatky svých příbuzných.

Vědci objevili gen "strachu". by mohli pomoci lidem trpícím fobiemi.

Psychologové už delší dobu varují, že nové technologie mohou vést k patologickým závislostem. nám pak nezbude než nastoupit na odvykací terapii.

Studenti navrhli pračku, která dovede vyprat bez vody a bez prášku. k praní budeme jednou potřebovat jen stlačený vzduch, negativní ionty a deodoranty.

Na uklízací roboty si už japonské domácnosti zvykly. k vidění je i robot, který dokáže promítat film.

Nemohli jsme zde pro nedostatek místa a času uvést všechny návrhy. diváci byli nadšeni.

Kam čárka patří, kde být nemá

**at' – nebo, at' – či, dílem – dílem,
ani tak – jako spíš**

*At' už cestuješ vnitrozemím, nebo / či po moři,
náš výrobek ti přijde vhod.*

- **čárka odděluje větné členy** spojené dvojitým spojovacím výrazem
- podobně at' – nebo, buď – nebo, dílem – dílem, jednak - jednak
 - *Vše potřebné obstarám buď já sám, nebo můj syn.*

Kam čárka patří, kde být nemá

...bohužel

*Je tu ředitel? **Bohužel** není. / Není tu, **bohužel**.*

- obě možnosti jsou správně

citoslovce

(samostatně stojící, a tedy **oddělené**
čárkou od zbylé části věty)

Kam čárka patří, kde být nemá

... snad

Uzdraví se, **snad**. / **Snad** se jim nic nestalo.

citoslovce

(samostatnější

významově

i obsahově)

částice

Kam čárka patří, kde být nemá

... stejně jako / stejně, jako

Ostatní žáci postupovali **stejně jako** Pavel.

- v. jednoduchá s příslovečným přirovnáním

Tatínek z toho byl vedle, **stejně jako** já.

- slovo **stejně** = poměr slučovací, slovo **jako** není větný člen (Věta by mohla znít i takto: *Tatínek z toho byl vedle, i já.*)

Př.: *Candáty lovíme **podobně jako** lososy.*

*Petr na kolegy zapůsobil, **podobně jako** na vedoucího. (...zapůsobil, i na vedoucího)*

Kam čárka patří, kde být nemá

... tak jako

Možná přístroj nebudeš moci používat *tak jako dřív.*

způsobem běžným v minulosti

Možná přístroj nebudeš moci používat, *tak jako dřív.*

neužíval jsi ho ani v minulosti

- použití nebo nepoužití čárky má vliv na význam věty

Kam čárka patří, kde být nemá

... hlavně že / hlavně, že

Hlavně že jsme vyhráli.

Hlavně, že jsme vyhráli.

obojí je správně

- po částici **se čárka píše i nepíše**

Př.: *Možná že* o mně už slyšel.

Možná, že o mně už slyšel.

Kam čárka patří, kde být nemá

totiž, tedy, a to, tj., tzv.

Maska čarodějnice, **totiž dědečkovu pyžamo**, přinesla malé Jiřínce hlavní cenu karnevalu.

vysvětlující **přístavek** podávající
upřesňující informace

Kam čárka patří, kde být nemá

Volné přístavkové spojení

Některé vytrvalecké závody, **např. Běchovice**, mají dlouholetou tradici.

- příklad, bližší vysvětlení, vytčení jevu
- čárkou /čárkami oddělujeme

Všechny vaše připomínky, **či lépe podněty**, vezmeme v úvahu.

- oprava, druhým výrazem se koriguje nepřesnost výrazu prvního
- čárkou / čárkami oddělujeme

Kam čárka patří, kde být nemá

Spojení infinitivu a významového slovesa

Je na čase **začít pořádat** dekadentní večírky.

- čárka **se nepíše** (i když mnoho lidí by ji tam dalo)
- Jedná se o **těsné spojení infinitivu významového slovesa se slovesem být** (případně mít)

Kam čárka patří, kde být nemá

Ber kde ber

- píše se **bez čárky** = o ustálené spojení
- Podobně např. ...**Ať chce nebo nechce** /

ALE: **Ať dělá, co dělá...**

- píše se **s čárkou** = typ s vedlejší větou

Kam čárka patří, kde být nemá

Dobrý den, pane profesore!

Vokativ (5. pád) oddělujeme čárkou!

Dámy a pánové, zahajují dnešní webinář.

Dobrý den, **vážení hosté,** zahajují dnešní seminář.

stojí-li **vokativ uprostřed věty,**
oddělujeme ho čárkami z obou stran

Kam čárka patří, kde být nemá

neboli, čili, aneb

- oddělit čárkou, nebo neoddělit?
- záleží na významu, který chceme vyjádřit

znělka **neboli** sonet, gramatika **čili** mluvnice

- spojky **vyjadřují totožnost** → **bez čárky**

ALE:

*Při rozšiřování sociálních položek chceme postupovat cestou posilování ekonomiky, **neboli** zvětšováním koláče, který máme na rozkrajování.*

- spojka má **význam vysvětlivky** → **s čárkou**

Kam čárka patří, kde být nemá

Vsuvka

Radost z toho, **to se ví**, neměla.

- **oddělujeme čárkami** (případně pomlčkami nebo závorkami)

- do věty je volně vložena, není do věty začleněna mluvnický, ale významově

Bude to stát **dejme tomu** padesát korun.

Vlak jede **tuším / nemýlím-li se / myslím / řekl bych** za hodinu

- **ustálené (většinou jednoslovné) výrazy čárkami obvykle neoddělujeme**

Kam čárka patří, kde být nemá

popřípadě, případně, eventuálně

Z přírodních zdrojů se vhodnou úpravou,
popřípadě přečištěním, získává jedlá sůl.

- spojovací výrazy s významem vysvětlovací vsuvky, připojené okolnosti
- **čárku píšeme i za větným členem následujícím**

Kam čárka patří, kde být nemá

Dodatečně připojený větný člen

Knížek jsem přečetl hodně, **a zajímavých.**
Chceme jet na výlet, **a to za každého počasí.**

- dodatečné vysvětlení, zdůraznění, omezení
- **oddělujeme čárkou**

Kam čárka patří, kde být nemá

Samostatný větný člen

*U moře, **tam** se mi líbilo.*

*Poležet si čertví kolik týdnů v nemocnici, **to** není zrovna radostná představa.*

- výraz stojící mimo větu, bez mluvnického začlenění – **zájmenný tvar**
- má zdůrazňovací nebo upozorňovací význam
- **oddělujeme čárkou**

Kam čárka patří, kde být nemá

atd., apod., ap.

*Stromořadí u silnic zajišťuje ochranu silnic, omezuje větrnou erozi **apod.***

- **čárku PŘED zkratkou NE**nepíšeme, pokud zkratka naznačuje možnost pokračování výčtu

ALE:

*Vitamin C ovlivňuje řadu enzymů, kladně ovlivňuje duševní procesy, jako je pozornost a duševní pohotovost, **apod.***

- **čárku před zkratkou PÍŠEME**, pokud je před ní do výčtu vložena vedlejší věta

2 Vztahy uvnitř větného celku

- Pišme přiměřeně dlouhé věty! Jak docílíme optima? Když si text přečteme nahlas! 😊
- **Chybějící základní větné členy**
 - Papír by měl být vybrán již v počátečních fázích tvorby dokumentu a specifika vybraného papíru --- **brána v úvahu** po celou dobu tvorby.
 - ...6.1.2 InDesign.
Komerční software --- z dílny firmy Adobe. Umožňuje tvorbu vizuálně přitažlivých dokumentů s pokročilými možnostmi tvorby plakátů apod.
 - Open Office je textovým procesorem, který má podobné funkce jako předchozí jmenovaný, **a proto --- jen krátce.**

2 Vztahy uvnitř větného celku

- **Neurčité veličiny, nepřesné údaje, „vycpávková“ slova**
 - ...**dosti docela** dobrý / **přibližně** identický / **téměř zcela** shodný / zcela nevratná / částečně přesná...
 - Shoda výsledků s teorií je **docela dobrá**. Byla vytvořena **poměrně široká** datová základna umožňující **dosti přesné** určení parametrů pro kování těchto ocelí ...
 - ...zkrátka a dobře / konec konců / více méně...

2 Vztahy uvnitř větného celku

- **Vybočení z větné stavby**
 - **Člověk**, když není opatrný, **hned se mu** něco ztratí.
 - K udělení zápočtu je nutné **splnění šesti úkolů, z toho tři teoretické a tři praktické...**
 - **Vlivem** počestění řady dvojjazyčných měst i měst převážně německých **vedlo** také daného významného představitele doby **k** užívání češtiny ve vědeckých spisech.
 - **Důležité** pro psaní i čtení **je radost** při těchto činnostech, protože „jinak postrádají smysl“.

2 Vztahy uvnitř větného celku

- **Hromadění předložek**

- **Do před** domem stojícího stromu udeřil blesk.
- Profesor se zadíval **na pod** úkol načmáraný podpis.
- Zelený návštěvník z jiné planety, Viridis Brumbál, přistál se svým placatým létajícím talířem **u před** rokem poraženého stromu.

- **Nelogický slovosled**

- Je třeba pomáhat **postiženému úrazem.**
- Krájejte **tři dny staré** housky.
- **Důkladně nepromyšlená volba slov** vede k porušení logické souvislosti.

2 Vztahy uvnitř větného celku

- **Zanedbání dvojí vazby slovesa (zeugma)**
 - Nápoje se budou prodávat **před a po** koncertě.
 - **Mají rádi a pečují o** svá zvířata.
 - Žádáme cestující, aby **pro příchod a odchod k vlakům** na třetím nástupišti použili podchod.
 - Národ **chtěl a volal po** nové vládě.

2 Vztahy uvnitř větného celku

- **Nesprávné pádové vazby**
 - Spoustě **lidem** to vůbec nevadilo.
 - Kvůli nedostatku **bylinkám** jsme nemohli uvařit příslušný lektvar.
 - Společnost, **jejíž** posláním je...
 - V práci jsem se zabýval **civilizačními riziky** – **bída** dobře živených, tzn. faktory **ovlivňující** naše tělo.

3 Lexikum

- **Nespisovné, hovorové a expresivní výrazy**
 - Autor může **kus** textu umístit za znaménko...
 - ...člověk by se měl s nimi **umět porvat**...
 - **Hodně** příkladů najdeme...**Hodně** závisí na struktuře...
 - ...a právě z nich **jsem brala** respondenty pro svůj výzkum...
 - ...nás informují o **hrozivém** působení těchto nemocí...
 - Metodologicky vycházím z poznatků konverzační analýzy, o níž je známo, že je **posedlá** detaily...
 - Už **drtivá** většina rozsudků byla právně napadnutelná.
 - ...rozdíl mezi těmi, kteří si přístup k ICT nemohou dovolit nebo jim není dopřán, a těmi, kteří **se onoho přístupu dobrovolně zříkají**...
 - ...sociální propast **zeje** mezi informačně chudými a bohatými...
 - ...**stráně každé propasti se** těm, kteří stojí na jejím dně, **jeví** jako překážky k dosažení stejné úrovně s okolním světem...
 - ...**ochočit si** technologii...
 - ...nevyvinuli služby **pro starce**...

3 Lexikum

- **Časté opakování stejných slov nebo stejných kořenů slov (ve větě, v odstavci)**
 - ... Matematická **sazba** **užívá** spoustu různých znaků... Při **sazbě** je vhodné **použít** speciální písmo, které obsahuje všechny potřebné znaky v různých optických velikostech. Často není možné **použít** pro **sazbu** vzorců stejné písmo jako pro základní text...
 - ... Tvorbou článků, jako je tento, se **podílím na díle** ochrany českého jazyka, zatímco **někteří, kteří** si úrovně svého jazyka nevšímají, to kazí...
 - ... **dozor**ce provádějící **dozor** / **žít** dobrým **životem** / **nahlédnout** na něco z určitého **pohledu**...

3 Lexikum

- **Vícekrát řečeno totéž (pleonasmus)**
- Příčina = neznalost cizích výrazů
 - ...**jedinečný** unikát / **zasklená** vitrína / **vystavený** exponát / **ustálená** fráze / **nevyžádaný** spam / **nejoptimálnější** prognóza (podobně **nejpesimističtější** a **nejoptimističtější**)...
- „Tolerovaný“ pleonasmus (protože se zkratkami je snazší zacházení)
 - ...**disk** CD (CD = compact **disc**, kompaktní disk) / LCD **displej** (LCD = liquid crystal **display**) / USB **sběrnice** (USB = universal serial **bus**, univerzální sériová sběrnice) / **organizace** OSN (OSN = **Organizace** spojených národů)...

3 Lexikum

- **Další „mnohomluvy“**
 - ...**nutně** musí / **prakticky** nedochází / **naprosto** analogický / **oba** dva / **způsobit** snížení / **v délce trvání** 2 sekundy / **soustředěná** pozornost...
- **Záměna předložek DÍKY a KVŮLI**
- *díky* = pozitivum významu
 - Mobilní síť se rozrostla a **díky kvůli** tomu jsme letos vybrali na charitativní akci dvakrát více než vloni.
- *kvůli* = negativum významu
 - **Kvůli Díky** zemětřesení přišly tisíce lidí o život.

3 Lexikum

- **„Patvary“ nebo neologismy**
- **Úmysl = předstírat větší odbornost**
 - ...vyabonovat koncert
 - **od**artikulovat myšlenku
 - **vy**generovat kandidáta
 - **zes**rozumitelnit text
 - **na**izolovat
 - **res**pondující politik...
 - **real**izovat pachatele

Interpunkce

- 1. Umění jednat s lidmi není nikomu vrozeno i když některé základní předpoklady jsou již geneticky dány.
- 2. Z větší části jde však o praktické zkušenosti které se vytvářejí postupně v průběhu života a v souvislosti s tím jak člověk získává zkušenosti v jednání s lidmi.
- 3. Ačkoli si to nechtějí přiznat mívají v této oblasti značné problémy ale jiní si dovednosti osvojují poměrně záhy.
- 4. Zákazníky které známe oslovujeme jménem.

Gramatika v odborném psaní - interpunkce

- Pokud někam telefonujeme rozhovor si připravíme předem abychom na nic nezapomněli.
- Aby nám bylo dobře rozumět správně artikulujeme.
- Pozorný člověk však už po hlase pozná jakou má druhý účastník hovoru náladu.
- Občas ho mrzelo že důstojníci nosí vyšší čepice.
- Z větší části jde však o praktické zkušenosti které se vytváření postupně v průběhu života a v souvislosti s tím jak člověk získává zkušenost v jednání s lidmi.

Čeština (v psaní) pro každý den

- Viz webináře P. Mazáčové:
 - *Jak mít odborný text pod kontrolou*
 - <http://1url.cz/etE2R>
 - *Co se děje ve větě jednoduché*
 - <http://1url.cz/utE23>
 - *Dobrodružství s českým souvětím*
 - <http://1url.cz/VtE2k>

Zdroje

- Čechová, Marie a kolektiv autorů: *Čeština – řeč a jazyk*. ISV nakladatelství, Praha 1996.
- Kolektiv autorů Ústavu Českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně: *Příruční mluvnice češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1995.
- Webináře P. Mazáčové (viz slidy v prezentaci)

Děkuji za pozornost!